

فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۳، شماره ۳ (پیاپی ۴۴)، پاییز ۱۳۹۷
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۶۹۷-۷۱۴

نقش مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت سیاسی انتخابات (ارائه مدلی برای مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند لرستان)

حیدر لطفی* - دانشیار گروه جغرافیا، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۲۷

چکیده

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های برنامه‌ریزی برای سکونتگاه‌های روستایی ساماندهی مشارکت سیاسی روستائینان در انتخابات است که از اهمیت زیادی نیز برخوردار است. بی‌شک جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی دارای ویژگی‌های خاص خود است. سؤال اصلی مقاله این است که مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند لرستان چه نقش دارند؟ در واقع جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی به ویژه در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند دارای مشخصات فرهنگی و جغرافیایی و قومیتی خاص خود است که در انتخابات مختلف نمود یافته است. مساجد سکونتگاه‌های روستایی این بخش در راستای ساماندهی مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات دارای کارکردهای چندگانه‌ای هستند که عبارت‌اند از: تربیت سیاسی روستائیان، تبیین و تشویق و ترغیب مردم برای مشارکت در انتخابات، برگزاری مناظرات سیاسی میان نمایندگان جناح‌های سیاسی و شفافیت و آگاهی بخشی به ساکنان. با توجه به این مقدمه در این مقاله تلاش خواهد شد با استفاده از ترکیبی از روش‌های کتابخانه و نیز تحلیل آمار انتخابات گذشته در این بخش به تحلیل و تبیین نقش مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت سیاسی در انتخابات در راستای ارائه مدلی برای مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند لرستان پرداخته شود.

واژگان کلیدی: مساجد روستایی، ساماندهی مشارکت سیاسی، مشارکت حداکثری، جغرافیای انتخابات، سکونتگاه‌های روستایی، بخش شاهپوند

نحوه استناد به مقاله:

لطفی، حیدر. (۱۳۹۷). نقش مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت سیاسی انتخابات (ارائه مدلی برای مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند لرستان). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۳ (۳)، ۶۹۷-۷۱۴.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_545180.html

مقدمه

قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، مصوب تیر ۱۳۶۲، روستا را چنین تعریف می‌کند: روستا واحد مبدأ تقسیمات کشوری است که از نظر وضعیت طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی همگون بوده، با قلمرو معین ثبتي یا عرفی مستقل شناخته شود. روستا از حداقل ۲۰ خانوار یا صد نفر ساکن متمرکز یا پراکنده تشکیل می‌شود. اکثریت ساکنان دائمی روستا به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به فعالیت در زمینه کشاورزی، دامداری، باغداری، صنایع روستایی یا صید اشتغال دارند. روستا در عرف به‌عنوان ده، آبادی، قلعه، دهکده یا قریه نیز نامیده می‌شود (Bagheri et al, 2016: 89).

اطلاعات مرکز آمار ایران درباره سرشماری سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد جمعیت کل کشور معادل ۷۹ میلیون و ۹۲۶ هزار و ۲۷۰ نفر بوده است که از این میزان ۵۹ میلیون و ۱۴۶ هزار و ۸۴۷ نفر ساکن شهرها و ۲۰ میلیون و ۷۳۰ هزار و ۶۲۵ نفر ساکن در نقاط روستایی بوده‌اند. این اطلاعات نشان‌دهنده این است که از کل جمعیت ایران ۲۵/۹ درصد روستانشین هستند که در ۶۲ هزار و ۲۸۴ آبادی توزیع شده‌اند. از بین آبادی‌های دارای سکنه ۱۹ هزار و ۹۶۴ آبادی (۳۲/۱ درصد) کمتر از ۵۰ نفر، ۸۴۶۳ آبادی (۱۳/۶ درصد) ۵۰ تا ۹۹ نفر ۲۲ هزار و ۹۵۶ آبادی، ۳۶/۹ درصد، ۱۰۰ تا ۴۹۹ نفر، ۶ هزار و ۹۹ آبادی (۹/۸ درصد) به ۵۰۰ تا ۹۹۹ نفر، ۳۷۵۷ آبادی ۶ درصد جمعیت هزار تا ۲۴۹۹ نفر، در ۸۵۷ آبادی (۱/۴ درصد) ۲۵۰۰ تا ۴۹۹۹ نفر و در ۱۸۸ آبادی (۰/۳ درصد) ۵ هزار و بیشتر جمعیت داشته‌اند. از نظر تعداد خانوار از بین آبادی‌های دارای سکنه در ۲۲ هزار و ۸۱۹ آبادی ۳۶/۶ درصد کمتر از ۲۰ خانوار، در ۵ هزار و ۹۵۰ آبادی (۹/۶ درصد) ۲۰ تا ۳۰ خانوار در ۱۲ هزار و ۹۷۱ آبادی (۲۰/۸ درصد) ۳۱ تا ۷۰ خانوار، در ۴۹۶۷ آبادی (۸ درصد) ۷۱ تا ۱۰۰ خانوار و در ۱۵ هزار و ۵۷۷ آبادی (۲۵ درصد) ۱۰۱ خانوار و بیشتر ساکن بوده‌اند (The website of the Iranian

Statistics Center(2018, December 26

نگاهی گذرا به تاریخ سرزمین ایران، به خصوص جامعه روستایی، بیانگر مشارکت‌های گسترده و گوناگون مردم در زمینه‌های مختلف سیاسی - نظامی و اجتماعی - اقتصادی و ... است. فرهنگ باستانی ما نمونه‌های فراوانی از مقوله‌های متعدد مشارکت و همیاری در امور مربوط به مردم راداراست. در فرهنگ روستایی ایران روح مشارکت و همیاری نقش برجسته‌ای در عرصه‌های اجتماعی داشته است. در بطن این فرهنگ غنی نمونه‌های متعددی با توجه به گوناگونی و تنوع اقلیمی کشور از مشارکت در امور اقتصادی - اجتماعی یافته می‌شود. احداث مساجد، قنات، کاروانسراها و ... نمونه‌های روشنی از عملکرد فرهنگ غنی مشارکت در جامعه ما است. علاوه بر این، شیوه‌های تولید و زندگی اجتماعی همراه با تنوع اقلیمی در کشور ما، اشکال مختلفی از مشارکت در امور اقتصادی - اجتماعی را به وجود آورده است. اشکال تولیدی بنه، صحرا، حراثه و همچنین مشارکت و همیاری مردم در لای رویی قنات‌ها و انهار و واکنش دسته جمعی مردم در برابر حوادث طبیعی و جنگ و حمله دشمنان از نمودهای عمده مشارکت در عرصه‌های اقتصادی - اجتماعی است (Ansari, 1991: 9).

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های برنامه‌ریزی برای سکونتگاه‌های روستایی ساماندهی مشارکت سیاسی روستانشینان در انتخابات است که از اهمیت زیادی نیز برخوردار است. سبد آرای مناطق روستایی با ۱۸ میلیون رأی و معدل مشارکت ۹۰ درصد بزرگ‌ترین و مؤثرترین سبد رأی برای تعیین رئیس‌جمهور بوده است. روستاییان با بیش از ۱۷ میلیون رأی در انتخابات ۱۳۹۲ مهم‌ترین نقش را در تعیین رئیس‌جمهور ایفا نمودند. علیرغم نرخ حدود هفتاد درصدی شهرنشینی در کشور که چیزی حدود ۲۰ درصد از نرخ شهرنشینی در دنیا بیشتر است اما برآوردهای آماری حاکی است که آرای مردم شهرها و روستاها در کشور تقریباً به یک اندازه است. آن‌طور که وزارت کشور اعلام کرده است تعداد افرادی که در انتخابات ریاست جمهوری می‌توانند رأی دهند، ۵۲ میلیون نفر است که تعداد رأی دهندگان به تفکیک شهری و روستایی، شامل شش کلانشهر کشور ۱۷ میلیون نفر، شهرهای متوسط ۱۷ میلیون نفر و مناطق روستایی نیز ۱۸ میلیون نفر می‌تواند رأی دهند. طابق سنوات گذشته و پیش‌بینی‌ها میزان مشارکت در انتخابات در کلان‌شهرها ۴۰ درصد، در شهرهای متوسط ۶۰ درصد و در روستاها ۹۰ درصد است؛ بنابراین بر اساس برآورد اعلام شده باید انتظار داشت که تعداد آرا در کلان‌شهرها هفت میلیون رأی، در شهرهای متوسط ۱۰ میلیون رأی و در مناطق روستایی ۱۶ میلیون رأی باشد که به صندوق‌ها ریخته می‌شود؛ به عبارت دیگر تعداد آرای کلان‌شهرها و شهرها با تعداد آرای روستاها برابری می‌کند (mashregh News website, Dec. 26, 2018).

بی‌شک جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی دارای ویژگی‌های خاص خود است. سؤال اصلی مقاله این است که مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاه‌یوند لرستان چه نقش

دارند؟ در واقع جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی به طور کلی و به ویژه درسکونتگاه‌های روستایی بخش شاهیوند دارای مشخصات فرهنگی و جغرافیایی و قومیتی خاص خود است که در انتخابات مختلف نمود یافته است. مساجد سکونتگاه‌های روستایی این بخش در راستای ساماندهی مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات دارای کارکردهای چندگانه‌ای هستند که عبارت‌اند از: تربیت سیاسی روستاییان، تبیین و تشویق و ترغیب مردم برای مشارکت در انتخابات، برگزاری مناظرات سیاسی میان نمایندگان جناح‌های سیاسی و شفافیت و آگاهی بخشی به ساکنان. با توجه به این مقدمه در این مقاله تلاش خواهد شد با استفاده از ترکیبی از روش‌های کتابخانه و نیز تحلیل آمار انتخابات گذشته در این بخش و نیز مصاحبه با ساکنان و نیز اساتید علوم سیاسی به تحلیل و تبیین نقش مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت سیاسی در انتخابات در راستای ارائه مدلی برای مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهیوند لرستان پرداخته شود.

مکان زندگی خانوارها و گروه‌های روستایی که از نظر وسعت متنوع است و از یک واحد مسکونی منفرد تا بزرگ‌ترین کانون‌های روستایی را شامل می‌شود. سکونتگاه‌های روستایی از نظر نحوه سکونت خانوارها و گروه‌های روستایی معمولاً به ۲ دسته تقسیم می‌شوند: سکونتگاه‌های روستایی دائمی و فصلی. به همین ترتیب، از نظر شکل نیز این گونه سکونت‌گاه‌ها به دو صورت اصلی نمایان می‌شوند: سکونتگاه‌های مجتمع یا کانونی؛ و سکونتگاه‌های متفرق یا پراکنده. در کنار این دو شکل اصلی، شکل سومی نیز مطرح است که آن را می‌توان شکل بینابینی نامید. شکل سوم سکونتگاه‌های روستایی را از آن رو بینابینی می‌خوانند که معمولاً نشانگر نوعی مرحله گذار از یک شکل به شکل دیگر است. به سخن دیگر، شکل بینابینی در اغلب موارد مبین روندهای تحول و دگرگونی کالبدی سکونتگاه است. از مشخصه‌های شکل بینابینی این است که خانه‌های روستایی در فاصله کم و بیش زیاد از یکدیگر و یا در گروه‌های کوچکی، به صورت هسته‌های مجزا، در کنار هم قرار دارند (Motiee lanrogoody et al, 2017: 230).

توزیع متوازن و هماهنگ جغرافیای کلیه فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی در پهنه سرزمین نسبت به قابلیت‌ها و منابع طبیعی و انسانی را آمایش سرزمین می‌گویند. از مهم‌ترین خصوصیات برنامه آمایش سرزمین جامع‌نگری-کیفیت و سازماندهی فضایی آن است. تنظیم رابطه بین انسان فضا و فعالیت‌های انسان در فضا به منظور بهره‌برداری منطقی از جمع امکانات در جهت بهبود وضعیت مادی و معنوی اجتماع بر اساس ارزش‌های اعتقادی سوابق فرهنگی یا ابزار علم و تجربه در طول زمان است که جزئی از جغرافیا محسوب می‌شود (Sarvar & Ismail Zadeh, 2007: 75).

مشارکت سیاسی^۱ در اصطلاح به معنای مساعی سازمان یافته شهروندان برای انتخاب رهبران خویش، شرکت مؤثر در فعالیت‌ها و امور اجتماعی و سیاسی و تأثیر گذاشتن بر ترکیب هدایت سیاسی دولت است پس مشارکت سیاسی به معنای کوشش سازمان یافته مردم درباره حکومت و سیاست است یعنی مردم در انتخاب رهبران سیاسی جامعه و سیاست‌گذاری‌ها فعالانه حضور داشته و خود را نسبت به حکومت و سیاست‌های آن، بیگانه احساس نمی‌کنند: به عبارت دیگر مردم با انتخاب رهبران و تأیید سیاست دولت، هدایت آن را بر عهده می‌گیرند (Foladi, 2015: 125). جغرافیای انتخابات^۲ یکی از جستارهای نسبتاً دیرپای دانش جغرافیای سیاسی است که به واکاوی تعامل فضا، مکان، فرایندهای انتخاباتی، تنوع تصمیمات و نتایج آراء رأی‌دهندگان نواحی مختلف، اثرگذاری تفاوت‌های فضایی در رفتار سیاسی و شکل‌گیری حوزه‌های انتخاباتی می‌پردازد. پیش‌نیاز انتخابات و تعیین نمایندگان مردم، تقسیم سرزمین به حوزه‌های انتخاباتی با مرزهای مشخص و متناسب با ویژگی‌های جغرافیایی، پذیرش عمومی و قوانین انتخاباتی است (Kaviani Rad, 2007: 481).

در بخش مبانی نظری مقاله می‌توان گفت که در نظریه برنامه‌ریزی و کالتی پل دیویدف^۳ برنامه‌ریزی چونان فرآیندی برای نمایش طیف وسیعی از مشکلات اجتماعی، ارتقاء شرایط برای تمامی مردم و در همین حین ارتقاء منابع و فرصت‌های ممکن برای آن‌ها که از هر دو محروم‌اند تلقی می‌شود. همچنین گسترش بازنمایی و مشارکت گروه‌هایی که به صورت سنتی به حاشیه رانده شده‌اند در فرآیند تصمیم‌گیری پیرامون مواردی که زندگی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، به‌عنوان دیگر هدف برنامه‌ریزی مطرح می‌شود. این نظریه بر تلاش برای غلبه بر فقر و نژادپرستی و کاهش تفاوت میان دارا و ندار، سیاه و سفید و زن و مرد تأکید می‌ورزد. وی به‌عنوان یکی از نخستین پژوهشگرانی که به بحث مشارکت شهروندی پرداخته است، سؤال اساسی خویش را بدین صورت مطرح

1. Political participation
2. Geography of the election
3. Paul Davidoff

می‌سازد: چه کسی از طرف فقرا، اقلیت‌ها و محرومان سخن می‌گوید؟ یا به طور دقیق: موکل ما کیست؟ (Rafieyn et al., 2014: 1393). در نظریه نردبان مشارکت شری ارنستاین^۱ مشارکت شهروندان را به مثابه قدرت شهروندی مطرح کرده و میزان مشارکت را بر این اساس در سه سطح دسته بندی می‌کند که شامل محرومیت از مشارکت، مشارکت جزئی و قدرت شهروندی است. در میان این سه سطح، هفت پله وجود دارد که به گونه‌ای دقیق‌تر، میزان مشارکت حقیقی مردم را می‌سنجد. این نظریه نگاهی مشکوک به رفتار دولت‌ها داشته و هر آینه درصدد آشکار کردن فریبکاری آنان در مورد مشارکت‌های شعاری آن‌هاست (Ali Beigi & Golabi, 2013: 21).

جیمز میچلی^۲ بر اساس پاسخ دولت‌ها به مشارکت، آن را به چهار دسته شیوه ضد مشارکتی، مشارکت هدایت شده، مشارکت فزاینده و مشارکت حقیقی تقسیم می‌کند. چنانکه آشکار است، در دسته نخست، مخالفت دولت‌ها با مشارکت مردمی آشکار است و به تدریج در دسته‌های بالاتر، نخست وانمود کردن دولت‌ها به مشارکت مردم و فریب مردمی جانشین آن می‌شود. در بهترین حالت، یعنی مشارکت حقیقی، دولت به گونه‌ای حقیقی از ورود نهادهای محلی و مردمی به حوزه تصمیم‌گیری استقبال کرده و از مشارکت مستقیم مردم، حمایت جدی به عمل می‌آورد (Ghaffari, 2001: 265).

نظریه میانجی‌گری حاصل تحقیقی است که به سفارش دفتر نخست‌وزیر بریتانیا انجام شده و ارائه دستورالعمل‌های کاربردی برای افزایش مشارکت مردم را در دستور کار دارد. این نظریه قابل به تمایزی اثرگذار میان مشارکت عمومی و برنامه‌ریزی مشارکتی بوده و برنامه‌ریزی مشارکتی را تأمین کننده خواست حداکثر مردم به صورتی کاربردی می‌داند. همچنین قابل به شنیدن سخنان همه بهره‌وران و میانجی‌گری میان آنان برای رسیدن به منافع حداکثری آن‌هاست. در این نظریه برخلاف نظریات قبل، اثر چندانی از تمرکز بر روی مکانیسم‌های دولت برای فریب افکار عمومی به چشم نمی‌خورد (Latifi & Ahmadi, 2010: 55).

پروژه فضاهای عمومی بر کنش مکان‌سازی تمرکز کرده و میان استانداردهای عملکرد محور و فرم محور قابل به تمایز است. عملکرد یا برنامه پشتیبان طراحی است و باید در ابتدای امر تهیه شود. پروژه فضاهای عمومی بر منافع جمعی حاصل از مشارکت در برنامه‌ریزی تأکید ورزیده و استانداردهایی را پیرامون چگونگی انجام چنین فرآیندی تعیین می‌کند. این رویه به دنبال اصلاح نگاه از بالا به پایین برنامه‌ریزان و طراحان از طریق داخل کردن صداهای محذوف و سرکوب شده در طول تاریخ به فرآیند تصمیم‌سازی است. این الگو مکانیسمی را فراهم می‌آورد که از طریق آن، اجتماعات گوناگون بتوانند به جای ارجاع فرآیند تصمیم‌گیری پیرامون برنامه‌ریزی و توسعه خویش به برنامه‌ریزان متخصص، تصمیمات برنامه‌ریزان و توسعه‌ای مربوط به خود را خود اتخاذ کنند. از این منظر، توسعه نیازمند چیزی بیش از ورک شاپ‌های تبلیغاتی و همایش‌هاست و از این رو باید راهبردهایی زمینه محور و عمل‌گرایانه‌تر را برای اخذ داده‌های ورودی از ساکنان محل توسعه داد، به ویژه هنگامی که با اجتماعاتی سر و کار داریم که به صورتی تاریخی کنار گذاشته شده‌اند (Pourmohammadi & Kousaneh, 2013: 40).

استاندارد پیشنهادی انجمن بین‌المللی مشارکت عمومی^۳ بر پایه توجهی عمیق به گروه‌های حاشیه‌ای و وظایف اخلاقی طراحان تهیه شده است. زمانی که گروه‌های حاشیه‌ای یا اقلیت به ندرت متخصصان برنامه‌ریزی و طراحی منظرند. نیازی مبرم برای تهیه دستورالعملی اخلاقی در جهت شکل دهی مشارکتی معنادار میان این جمعیت‌ها حس می‌شود. فرض بنیادین این استانداردها چنین است: کسانی که از تصمیمات اتخاذ شده تأثیر می‌پذیرند محق به شرکت در فرآیند تصمیم‌گیری و اثرگذاری بر این فرآیندند. این دستورالعمل می‌افزاید که علاوه بر تلاش برای پاسخگو کردن برنامه‌ریزان در برابر پیشنهادها و بازخوردهای عمومی، در نهایت باید به مشارکت کنندگان، پیرامون اینکه نظرات آنان چگونه و تا چه حد باعث ایجاد تغییر در نتایج شده است، گزارش داد. این الگو که بیشتر مبتنی بر خروجی‌های حاصل از طراحی است، به صورت رسمی در سال ۲۰۰۹ میلادی توسط انجمن معماران منظر آمریکا و دو نهاد دیگر معرفی شد. این الگو استانداردهایی اختیاری را برای طراحی منظر پایدار پس از استاندارد LEED عرضه کرد. هر چند در این الگو اشاره مستقیمی به مشارکت نشده، اما در بخش‌هایی بر دخالت دادن استفاده کنندگان از سایت و همسایگان به منظور آشکار کردن دانش محلی، موارث فرهنگی و نیازهای اجتماعی تأکید می‌کند و این خود دال بر اولویت‌دهی به الگوهای مشارکتی در چنین استانداردی است.

1. Sherry Ernestine

2. James Midgley

3. Public Participation in International Forums

استاندارد مذکور در جهت کمک به برنامه‌ریزان و طراحان برای سنجش و درک میزان تأثیرات اجتماعی پروژه‌هایشان به کار بسته شده است. این فرآیند اختیاری، در دو گام تعیین اهداف پایدار برای پروژه‌های طراحی و پس از آن سنجش میزان موفقیت در نیل به اهداف مذکور، اجرا می‌شود. این استاندارد، میزان مشارکت عمومی ثبت شده در تصمیم‌گیری‌های پیرامون پروژه را می‌سنجد و به علاوه، میزان موفقیت یک پروژه را در دفاع و حمایت از مردمان به حاشیه رانده شده، ارتقاء برابری و تنوع اجتماعی و تولید ایده‌هایی در راستای ارتقاء سرمایه اجتماعی به مثابه ملاک سنجش مد نظر قرار می‌دهد (Salimi Sobhan et al, 2015: 35).

روش پژوهش

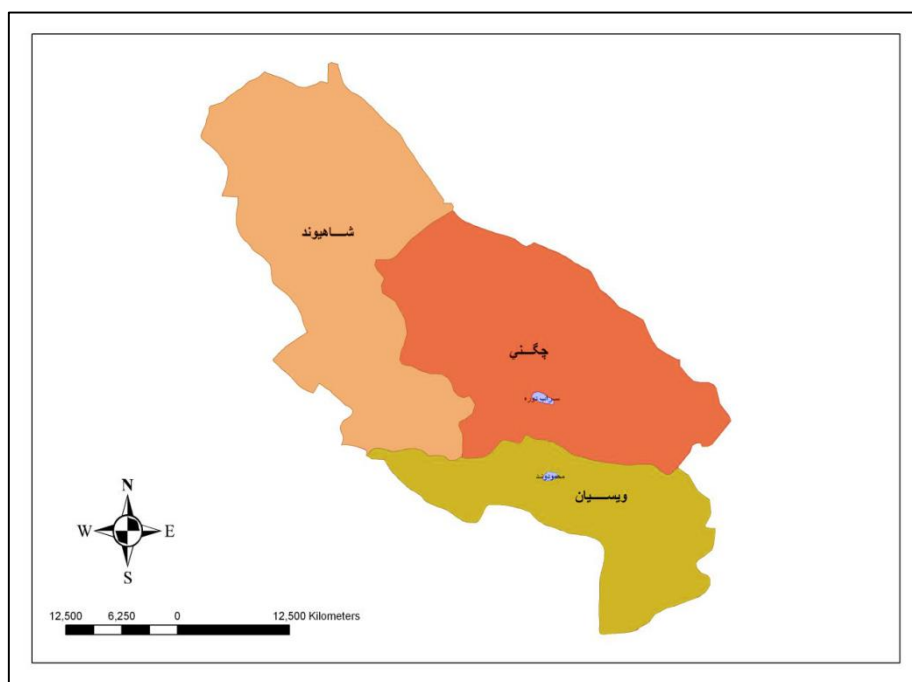
در این مقاله تلاش خواهد شد با استفاده از ترکیبی از روش‌های کتابخانه و نیز تحلیل آمار انتخابات گذشته در این بخش و نیز مصاحبه با ساکنان و نیز اساتید علوم سیاسی به تحلیل و تبیین نقش مساجد روستایی در ساماندهی مشارکت سیاسی در انتخابات در راستای ارائه مدلی برای مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهینوند لرستان پرداخته شود.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان دوره با وسعتی حدود ۱۸۰۰ کیلومتر مربع، مشتمل بر ۳ بخش (مرکزی، ویسیان و شاهینوند)، ۶ دهستان (دوره، تشکن، کشکان شمالی، کشکان جنوبی، ویسیان و شوراب)، ۲۰۲ روستا با ارتفاع ۱۲۰۰ متر از سطح دریا واقع شده است و جمعیتی حدود ۴۲۰۰۰ نفر را در خود جای داده است. این شهرستان از شمال به شهرستان‌های سلسله و دلفان، از جنوب به پلدختر، از شرق به خرم آباد و از غرب به کوهدشت متصل است (Bahrami & Fazeli Nashli, 2016: 27). از لحاظ تقسیمات کشوری، چگنی از سال ۱۳۰۸ به عنوان یکی از بخش‌های خرم آباد قلمداد شده و تا زمان ارتقاء آن (سال ۱۳۸۶) و شروع به کار فرمانداری (سال ۱۳۸۸) حدود ۸۰ سال به صورت بخشداری اداره می‌شده است.

شکل ۱. تقسیمات اداری-سیاسی استان لرستان

شکل ۲. تقسیمات اداری - سیاسی منطقه شاهیوند

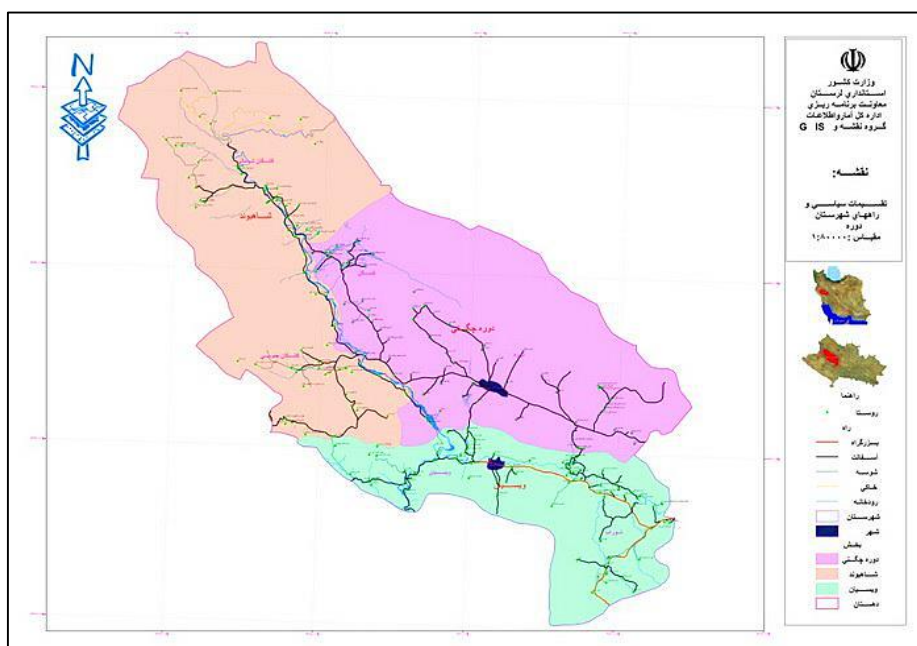
شهرستان دوره دارای سه بخش مرکزی، ویسیان و شاهیوند می‌باشد: بخش مرکزی با مرکزیت شهر سراب دوره با جمعیت ۱۶۲۴۸ نفر پرجمعیت‌ترین بخش شهرستان نیز می‌باشد. این بخش دارای ۶۶ روستا و دو دهستان دوره و تشکن می‌باشد. در این بخش بیشتر معادن سنگ گوهره استان واقع گردیده است. بخش ویسیان با مرکزیت شهر ویسیان با جمعیت شهری ۱۹۸۰ نفر (طبق سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰) و جمعیت ۱۲۱۹۰ نفر دارای ۷۳ روستا و دو دهستان ویسیان و شوراب می‌باشد. ویسیان به منطقه شالیزارها معروف است که با تولیدات بسیار مرغوب کشاورزی بخصوص برنج و صیفی جات یکی از ممتازترین جایگاه تولید در حوزه کشاورزی در استان را به خود اختصاص داده است. بخش شاهیوند تنها بخشی است که مرکز آن به شهر تبدیل نشده است. این بخش با ۶۳ روستا و جمعیتی بالغ بر ۱۴۸۲۴ نفر و دهستان‌های کشکان جنوبی و کشکان شمالی مرز شهرستان با شهرستان‌های کوهدشت و دلفان می‌باشد (Hashemi, 2003: 129).

جدول ۱. جمعیت و خانوارهای ساکن در نقاط روستایی برحسب جنس و گروه‌های عمده سنی

خانوار	جمعیت (به نفر)	مرد				زن		
		کل	۱۴-۰ ساله	۶۴-۱۵ ساله	۶۵ ساله و بیشتر	کل	۱۴-۰ ساله	۶۴-۱۵ ساله
۳۵۰۹	۱۴۸۲۴	۷۵۹۱	۲۳۸۷	۴۸۷۱	۳۳۳	۲۳۰۰	۴۷۰۲	۲۳۱

Source: <http://dooreh.gov.ir>

این بخش که رودخانه کشکان از وسط آن می‌گذرد یکی از مناطق بکر با طبیعت بسیار زیبا جهت مقاصد گردشگری می‌باشد. قابل توجه است که معادن قیر طبیعی این بخش دارای ذخایر ارزشمندی می‌باشد.

شکل ۳. موقعیت استانی و کشوری منطقه شاهینوند (Source: <http://dooreh-gov.ir>)

بخش شاهینوند به مرکزیت روستای چم پلک، یکی از بخش‌های سه‌گانه شهرستان دوره در استان لرستان ایران است و بر اساس سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰، جمعیت آن ۱۴/۸۲۴ نفر (۳/۵۰۹ خانوار) بوده است.

جدول ۲. تعداد روستاها برحسب وضع سکونت

خالی از سکنه			دارای سکنه				شرح
نامشخص	موسمی	دائمی	جمع	نامشخص	موسمی	دائمی	جمع کل
۰	۰	۲	۲	۰	۲	۶۱	۶۳

Source: <http://dooreh-gov.ir>

بخش شاهینوند تنها بخش این شهرستان است که مرکز آن به شهر تبدیل نشده است. قبل از تشکیل شهرستان دوره، بخش شاهینوند از توابع شهرستان خرم‌آباد بود. این بخش با ۶۳ روستا در قالب دهستان‌های کشکان جنوبی و کشکان شمالی، مرز شهرستان با شهرستان‌های کوهدشت و دلفان می‌باشد.

جدول ۳. تعداد روستاهای دارای سکنه برحسب تعداد خانوار

جمع	۴-۱ خانوار	۹-۵ خانوار	۱۹-۱۰ خانوار	۴۹-۲۰ خانوار	۹۹-۵۰ خانوار	۱۹۹-۱۰۰ خانوار	۳۹۹-۲۰۰ خانوار	۹۹۹-۴۰۰ خانوار	۱۰۰۰ خانوار و بیشتر
۶۳	۱	۴	۱۰	۲۶	۱۱	۱۰	۱	۰	۰

Source: <http://dooreh-gov.ir>

معادن قیر این بخش دارای ذخایر ارزشمندی است. مردم بخش شاهینوند و دیگر جاهای مورد سکونت مردم شاهینوندی با زبان لکی تکلم می‌کنند.

جدول ۴. تعداد روستاهای دارای سکنه برحسب جمعیت

جمع	۲۴-۱ نفر	۴۹-۲۵ نفر	۵۰- نفر	۱۰۰- نفر	۲۵۰- نفر	۵۰۰- نفر	۱۰۰۰- نفر	۲۰۰۰- نفر	۵۰۰۰ نفر و بیشتر
۶۳	۲	۶	۸	۳۲	۸	۶	۱	۰	۰

Source: <http://dooreh-gov.ir>

ایل شاهیوند از نظر تقسیمات ایلی شامل شش طایفه: الکه، حسکه، لول، نرسول، گرینوا و حسن گار می‌باشد که هر کدام از این طوایف به چند تیره و هر تیره به چند دودمان تقسیم می‌شوند. جمعیت ایل شاهیوند شصت هزار نفر تخمین زده می‌شود و هسته مرکزی این ایل در بین سه شهرستان کوه‌دشت، چگنی و دلفان قرار گرفته است؛ اما شاهیوندها به طور پراکنده در نهاوند، ملایر، صحنه کرمانشاه، خرم‌آباد، استان ایلام، تهران و قم هم پراکنده شده‌اند.

جدول ۵. تعداد روستاهای دارای سکنه برحسب امکانات سیاسی و اداری و طرح هادی

شورای اسلامی روستا	دهیار	پاسگاه نیروی انتظامی	مرکز خدمات جهاد کشاورزی	مروج کشاورزی	شورای حل اختلاف	شرکت تعاونی روستایی	طرح هادی	
							دارد	ندارد
۲۶	۱۷	۰	۱	۰	۹	۵	۵۸	۰

Source: <http://dooreh-gov.ir>

شغل اصلی مردم بخش و دیگر شاهیوندی‌های روستانشین دامداری و کشاورزی می‌باشد. بیشترین تعداد خانوار و بیشترین جمعیت را در بین روستاهای بخش شاهیوند (شهرستان چگنی)، روستای کله هو در دهستان کشکان جنوبی با ۱/۹۱ نفر (۲۴۳ خانوار) داراست.

جدول ۶. تعداد روستاهای دارای سکنه برحسب امکانات فرهنگی، ورزشی و مذهبی

بوستان روستایی	کتابخانه عمومی	زمین ورزشی	سالن ورزشی	مسجد	امام زاده	سایر اماکن مذهبی مسلمانان	اماکن مذهبی سایر ادیان	مدرسه علمیه	دارا لقران	امام جماعت راتب	خانه عالم
۰	۰	۱	۱	۸	۲	۲	۰	۰	۰	۱	۱

Source: <http://dooreh-gov.ir>

یافته‌ها و بحث

تأمل و تعمقی در نتایج انتخابات‌های مجلس و شورای شهر ادوار مختلف در بخش شاهیوند نشان می‌دهد که غالب مردم در انتخابات‌های محلی نه بر مبنای تحرک سیاسی و پویایی ساختار محلی با الهام از عنصر شناخت سیاسی بلکه غالباً بر مبنای احساسات محلی و تعارضات منطقه‌ای و طایفه‌گرایی و تصادفات انتخاباتی تصمیم گرفته و به همین دلیل بسیاری از نمایندگان ادوار لرستان عمری یک دوره‌ای داشته که نمونه بارز آن در مرکز لرستان پررنگ‌تر است. حقیقت این است که بخش عمده تاریخ سیاسی و اجتماعی لرستان را کشمکش‌های قبیله‌ای و طایفه‌ای تشکیل داده و این وضعیت بر ذهنیت تاریخی و فرهنگ سیاسی بخش شاهیوند نیز اثر گذاشته است. استمرار این فرهنگ سیاسی در بعضی از شهرها و مناطق لرستان جهت دهنده رفتار سیاسی افراد بوده و نشان می‌دهد که این وضعیت معمولاً مانع تفکر، تحلیل و تصمیم‌گیری درست سیاسی شده به طوری که نفع قبیله و طایفه و عشیره بر مصلحت جامعه و شهر برتری می‌یابد. همچنین عامل خویشاوندی به‌عنوان یکی از منابع قدرت، مانعی جدی بر سر راه شایسته‌سالاری واقع شده و در چنین شرایطی تعصبات مورد اشاره مانع از وفاق اجتماعی و مشارکت‌های اجتماعی و سیاسی سالم می‌شود. جامعه طایفه گرا، جامعه‌ای است بی‌شکل و توده‌ای تفاوت چنین جامعه‌ای با یک جامعه مدنی در آن است که در جامعه توده‌ای تصمیمات سیاسی افراد بر اساس معیارهای قبیله‌ای و طایفه‌ای اتخاذ می‌شود در حالی که در جامعه مدرن و پیشرفته، افراد بر اساس منافع دراز مدت و عقلانی و برای پیشرفت و آبادانی کلیه افراد جامعه تصمیم می‌گیرند. در هر حال در نگاه طایفه‌گرایان هدف از شرکت در انتخابات عبارت‌اند از: قدرت نمایی قومی و طایفه‌ای، رسیدن به منافع مادی و به دست آوردن مناصب سیاسی و اجتماعی،

ترس از به قدرت رسیدن طوایف مقابل و محرومیت از امتیازات مادی و معنوی، به سازی شهر و محله خود بدون در نظر گرفتن بحث تقسیم عادلانه امکانات و حقوق شهروندی است (Sajasi qidari et al, 2016: 22).

انواع حالت‌های مشارکت سیاسی در بخش شاهپوند

۱. منفعل: افرادی که در هیچکدام از تحرکات سیاسی قرار نمی‌گیرند. این افراد اگرچه در شهر وجود دارند اما تعداد آن‌ها اندک است. هیچ گونه اطلاعات سیاسی، اجتماعی ندارند. از رسانه‌های ملی و محلی مثل تلویزیون استفاده نمی‌کنند. به عبارت دیگر این افراد در معرض هیچ کدام از منابع اطلاعاتی قرار نمی‌گیرند، نگرش شناختی آن‌ها بسیار پایین بوده و فقط در سطح تیره و طایفه محدود مانده است.

۲. رأی دهندگان: کسانی که فقط در رأی دادن شرکت می‌کنند. این دسته درصد بالایی از مردم را در خود جای داده است. در استان لرستان اکثر مردم در انتخابات شرکت می‌کنند. در این باره بین جامعه مدرن و جامعه سنتی تفاوت‌هایی وجود دارد. افرادی که در تقسیم‌بندی ما به عنوان مدرن محسوب می‌شوند امروزه رغبت کمتری به شرکت در انتخابات دارند. در مقابل افراد سنتی شهر تمایلشان به رأی دادن هر روز بیشتر می‌شود.

۳. مبارزان: کسانی هستند که برای کاندیداها کار می‌کنند. مهم‌ترین بخش از مشارکت کنندگان این گروه هستند. این افراد بازیگران اصلی صحنه‌های سیاسی در شهرهای استان هستند و به راحتی شهرها را سرتاسر سیاسی می‌کنند، به تحریک کردن مردم می‌پردازند و رقابت‌های سیاسی توسط آنان سازمان داده می‌شود. فعالان سیاسی به پشتوانه این گروه وارد عرصه می‌شوند و موفقیت یا عدم موفقیت آنان بستگی به فراوانی این گروه و شدت و ضعف حمایت‌های همین مبارزان دارند. این گروه متشکل از افراد سنتی و مدرن می‌باشد که در کنار یکدیگر در انتخاب شدن کاندیدای خود تلاش می‌کنند (Akhtarshahr, 2008: 73).

مساجد و ساماندهی مشارکت سیاسی

مساجد یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های اجتماعی در طول تاریخ اسلام به شمار می‌روند؛ مسجد در صدر اسلام، دارای نقش‌ها، مخاطبان و مأموریت‌های متنوعی بوده است. محلی برای حل اختلاف‌های خانوادگی، برگزاری مراسم عبادی، تجمع‌های سیاسی و جلسات مشورتی مهم که به دلیل معنوی بودن فضا، همیشه بهترین برآیند و بازخورد را داشته‌اند. پیروزی انقلاب اسلامی و ایجاد حکومت اسلامی به دست بنیان‌گذار کبیر انقلاب که به احیاء اسلام و مساجد کمک بزرگی کرد، از مساجد نشأت گرفت. در طول پیروزی انقلاب اسلامی انتخابات بسیاری رخ داد که نمی‌توان نقش مساجد در این انتخابات را نادیده گرفت چرا که کاندیداها با حضور در مساجد و سخنرانی برای مردم عملکرد و صلاحیت خود را برای مردم ارائه می‌دادند. شرکت در انتخابات به‌عنوان یک وظیفه شرعی و تکلیف برای تک تک آحاد جامعه عنوان شده است که اقشار مختلف جامعه با حضور در مساجد و بهره‌گیری از مشورت افراد مؤمن و ارزشی که با ولایت و نظام همسو هستند نسبت به انتخاب افراد شایسته اهتمام داشته باشند (Abdul Maleky et al, 2014: 7).

در جوامع اسلامی، مسجد نماد فعالیت فکری و سیاسی و عمدتاً پایگاهی برای درخواست مشارکت سیاسی یا براندازی حکومت است. دولت‌های استبدادی در جوامع اسلامی بیشترین واگه را از مساجد دارند چرا که این مراکز می‌توانند نیروهای بالقوه سیاسی را در خود تمرکز دهند. در الجزایر و مصر و ایران قبل از انقلاب، مساجد مراکزی برای مبارزه با فساد و عدم شایستگی حکومت بوده‌اند. به همین دلیل حکومت‌ها گاه برای مقابله با نیروهای مخالف حریم مسجد را نیز شکسته و به آن حمله‌ور شده‌اند (Sajjad et al, 2010: 63).

ایفای نقش سیاسی باعث ایجاد تصور تازه‌ای به مسجد می‌شود. ایفای این نقش طبیعتاً مسجد را به یک مرکز حزبی، دارالندوه، پارلمان محله یا خانه شهروند و مانند آن‌ها تبدیل می‌کند. البته کارکردهای نیایشی آن همواره بر سر جای خود باقی می‌مانند. اکنون یک به یک مفاهیم فوق را توضیح می‌دهیم و ارتباط آن‌ها را با مسجد بررسی می‌کنیم.

۱. **مرکز حزبی:** در صورت عدم وجود حزب در یک جامعه اسلامی و ضرورت وجود آن، ممکن است مساجد چنین شأنی پیدا کنند. در دو صورت ممکن است به حزب تبدیل شود: اول آنکه دولت یک حزب فراگیر را ایجاد و تقویت کند و برای بسط آن، مقر و مرکز آن را مسجد قرار دهد؛ و دوم آنکه همه مساجد تحت نظر یک جناح سیاسی قرار گیرند و آن جناح بتواند از ظرفیت سیاسی مساجد

بهره‌برداری کند. هر دو شکل مسئله در کشورهای اسلامی منتفی است، چون اولاً دولت‌ها توان ایجاد یک حزب فراگیر را تا آن حد که بتواند تمام مراکز دقیق را تحت اختیار بگیرد ندارد، ثانیاً عموم مساجد در کشورهای اسلامی توسط توده مردم تأسیس و اداره می‌شوند و احتمال اینکه در یک محله یا منطقه همه دست‌اندرکاران و مسجد روها یک گرایش سیاسی واحد داشته و آن گرایش را عیناً به مسجد منتقل کنند بسیار اندک است. ثالثاً مساجد از حیث منابع مالی دارای تنوع بسیاری هستند و این تنوع مانع از ایجاد یک مرکزیت واحد و اعمال نظارت متمرکز بر آن‌هاست. رابعاً سیاست در اکثر کشورهای اسلامی هنوز به یک پدیده عمومی و مشارکت پذیر تبدیل نشده است تا توده مردمی که در مساجد هنوز پیدا می‌کنند نیز بتوانند از این طریق به مشارکت بپردازند؛ و پنجم حتی مساجد دولتی (مساجدی که توسط دولت تأسیس و اداره می‌شوند) عمدتاً ابزاری برای توجیه مشروعیت سیاسی نظام تلقی می‌شوند و از آن‌ها انتظار نمی‌رود که کارکرد خوبی داشته باشند (Zarrabi, 2000: 75).

۲. دارالندوه: دارالندوه محلی برای مشورت عمومی است. مساجد از طریق مجالس گوناگونی که در آن‌ها برای مشورت حول و حوش امور عمومی (و از جمله سیاسی) برگزار می‌شود به مراکز سیاسی تبدیل می‌شوند. این امر بالأخص در جوامعی رخ می‌دهد که در آن‌ها نهادهای سیاسی رشدی متناسب با تقاضاهای سیاسی نکرده‌اند و مسجد کارکرد آن‌ها را بر عهده می‌گیرد. تبدیل مسجد به محل مشورت عمومی در صورتی می‌تواند محقق پیدا کند که اولاً مساجد از رونق برخوردار باشند، ثانیاً نخبگان و نیروهای مؤثر جامعه با مسجد ارتباط داشته باشند. ثالثاً حکومت، مسجد را مرکزی برای تجمع رقبای سیاسی خویش تلقی نکند و رابعاً ساز و کارهایی برای انتقال نتایج این مشورت‌ها به مراکز تصمیم‌گیری در جامعه وجود داشته باشد یا اینکه خود مسجد محل نهایی تصمیم‌گیری باشد. لوازم و پیامدهای تبدیل مسجد به دارالندوه یا انتقال کارکرد دارالندوه به مسجد آن است که اولاً مسجد محلی برای حضور مسلمانان عوام خارج شده و خواص و نیروهای مؤثر نیز باشد. ثانیاً ممکن است کارکردهای اجتماعی و سیاسی تا حدی کارکردهای ربانی و معنوی آن را تحت‌الشعاع قرار دهند. ثالثاً مسجد با نهادهای دیگر جامعه پیوستگی بیشتری و داد و ستد بیشتری پیدا می‌کند و از شکل یک مرکز یا مؤسسه منفرد و منزوی خارج می‌شود و رابعاً بحث از امور عمومی به واسطه انتقال به یک مرکز دینی نقش صرفاً عرفی خود را از دست می‌دهد و جنبه‌ای مقدس پیدا می‌کند. همچنین غیر از "بحث" خود آن امور نیز شأنی دینی پیدا می‌کنند (Hor, 2015: 27).

۳. پارلمان محله: غیر از مساجد جامع، جمعه یا آدینه در سراسر جهان اسلام مساجدی در هر محله وجود دارند که به خانه‌های افراد نزدیک‌ترند و مراجعه بیشتری به آن‌ها صورت می‌گیرد. در جوامعی که زیر ساخت‌های اجتماعی و سیاسی قوت چندانی نداشته باشند و تمرکز سیاسی امکان حضور مردم در تصمیم‌گیری‌ها را به حداقل برسانند، مسجد می‌تواند نوعی پارلمان برای محله‌ها باشد. در همین مساجد شوراهای مردمی می‌توانند شکل بگیرند و برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم با توجه به مقتضیات محلی پیش برده شوند. کار اصلی این شوراها سیاست‌گذاری است و در امور اجرایی دخالت نمی‌کنند. کارکرد اصلی این شوراها تمرکززدایی از دولت مرکزی است. در چارچوب این شوراها می‌توان مفاهیمی مثل مشارکت، همزیستی و سازمان‌یابی داوطلبانه را مشاهده کرد. ولی به دلیل تجلیات عاطفی در چارچوب یک نهاد دینی این شوراها نمی‌توانند تجلی "جامعه سود پیوند" با "قرارداد اجتماعی" باشند. شوراهای محلی مستقر در مساجد نوعی دموکراسی مستقیم را دامن می‌زنند که موجب رشد سریع و پایدار برنامه‌های اجتماعی می‌شوند. در این شوراها عموم افراد از هر قشر و طبقه می‌توانند حضور پیدا کنند و از این جهت نهادی برای گذار از جامعه سنتی به جامعه توده‌وار و در مراحل نهایی توسعه اجتماعی و سیاسی، نهادی برای گذار از جامعه توده‌وار به جامعه مدرن هستند (Mosque Institute, 2003: 112).

تبعات استقرار شوراهای محلی در مساجد و تبدیل مسجد به پارلمان محله غیر از چهار موردی که در قم است دارالندوه گفته شد (حضور نیروهای مؤثر جامعه در مسجد، تحت‌الشعاع واقع شدن کارکردهای نیایشی، پیوستگی مسجد با دیگر نهادهای عرفی و وجه قدسی پیدا کردن امور عرفی) عبارت‌اند از: عرفی کردن هر چه بیشتر نهادها و مراکز دینی، اغلال و هضم مساجد در دیوانسالاری حکومتی (بالأخص در شرایطی که حکومت نقش حداکثری دارد و به کوچک بودن خویش قانع نیست) و انتقال مسئولیت مشکلات و بحران‌های اجتماعی به صورت تام و تمام آن به مراکز دینی (Alinaghi, 1998: 25).

۴. خانه شهروند: خانه شهروند محلی است برای ورود عناصر بی‌شکل شهری یا روستایی به عرصه مدنیت. همچنین عناصر حاشیه‌ای، بی‌طبقه و توده‌وار از این طریق می‌توانند حیات مدنی پیدا کنند. بدین ترتیب خانه شهروند عمدتاً کارکرد اجتماعی دارد تا کارکرد سیاسی؛ اما در جوامعی که نهادهای سیاسی مستقر و با ثباتی وجود نداشته باشند که عموم گرایش‌ها نیروها و جناح‌ها را تحت

پوشش قرار دهند این نهادها، اجتماعی نیز کارکرد سیاسی پیدا می‌کنند. مسجد به طور تاریخی چنین شأنی داشته است. مسلمانان برای بسط مدنیت جدید به تأسیس مساجد اقدام می‌کردند و از این طریق توده مسلمان را در یک چارچوب تازه سازمان می‌دادند. در تاریخ آمده است که مسلمانان صدر اسلام از مدینه تا تبوک در هفده نقطه به تأسیس مسجد اقدام کردند. این اقدام غیر از دعوت اسلامی، نوعی نهادینه کردن مدنیت تازه نیز به شمار می‌رود. تبدیل مسجد به خانه شهروند تبعات بسیار کمتری از آنچه برای مسجد به‌عنوان پارلمان محله یا دارالندوه شمرده شد در پی خواهد داشت. دلیل آن هم این است که مسجد در این حال دیگر محل حل مستقیم مشکلات و بحران‌های اجتماعی نیست بلکه صرفاً به صورت بشری برای گسترش مدنیت عمل می‌کند و شأن آموزش و تربیتی آن افزایش می‌یابد (Abedi Jafari et al, 2005: 126).

مساجد و ساماندهی مشارکت سیاسی در شاهپوند

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های برنامه‌ریزی برای سکونتگاه‌های روستایی ساماندهی مشارکت سیاسی روستائینان در انتخابات است که از اهمیت زیادی نیز برخوردار است. بی‌شک جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی دارای ویژگی‌های خاص خود است. در واقع جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی به طور کلی و به ویژه در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند دارای مشخصات فرهنگی، جغرافیایی و قومیتی خاص خود است که در انتخابات مختلف نمود یافته است. مساجد سکونتگاه‌های روستایی این بخش در راستای ساماندهی مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات دارای کارکردهای چندگانه‌ای هستند که عبارت‌اند از: تربیت سیاسی روستائیان، تبیین و تشویق و ترغیب مردم برای مشارکت در انتخابات، برگزاری مناظرات سیاسی میان نمایندگان جناح‌های سیاسی و شفافیت و آگاهی بخشی به ساکنان. نگاهی به آمارها نشان می‌دهد که از مجموع ۶۳ روستای بخش شاهپوند فقط ۸ روستا دارای مسجد هستند و در نتیجه یکی از دلایل اینکه انتخابات در این منطقه از ساماندهی مطلوبی برخوردار نمی‌باشد ضعف نهاد و جایگاه مسجد در سطح سکونتگاه‌های این منطقه است.

در دوران انقلاب اسلامی ایران پس از محور اعتقادی و عبادی، پررنگ‌ترین، فعال‌ترین و بارزترین بخش کار مساجد در محور سیاست بوده است؛ چرا که مساجد در آگاهی و بیداری توده‌ها در دوران قبل و بعد از انقلاب نقش مؤثری داشته‌اند و رژیم‌های استعماری جهان نیز از مسجد بیش از هر نهاد انقلابی می‌ترسند و این واضح است که همان‌گونه که مسجد از آغاز به‌عنوان خانه خدا و محبوب‌ترین مکان‌ها به‌عنوان نخستین کانون عبادی مطرح بوده است و همان‌طور که نخستین جایگاه دانش و مرکز تعلیم و تعلم قرآن و بحث و بررسی مسائل دینی بوده است، به همان نسبت به‌عنوان نخستین نهاد سیاسی در جامعه اسلامی، از جایگاه و اعتبار خاصی برخوردار بوده است؛ اما مطالعه این کار ویژه مسجد در منطقه شاهپوند نشان می‌دهد که از این لحاظ منطقه شاهپوند با آسیب جدی مواجهه است زیرا به دلیل فقر و ناتوانی اقتصادی مردم منطقه و عدم پیگیری مسئولین اکثر روستاهای منطقه فاقد مسجد هستند و از سوی دیگر روستاهای دارای مسجد نیز این کار ویژه را به نحو احسن انجام نمی‌دهند.

مارسل بوازارد^۱ در کتاب اسلام و حقوق بشر^۲ در بخش "اسلام در جهان امروز" راجع به نقش نیرومند مسجد در فرهنگ، اقتصاد، سیاست و وحدت مسلمانان چنین می‌نویسد: مسجد، عامل نیرومندی در همبستگی و اتحاد مسلمانان جهان است. مخصوصاً در روزگار معاصر که مسلمانان شور و حرارت صدر اسلام را دگرباره از خود نشان می‌دهند مساجد به صورت مراکز تربیت روحانی و پایگاه جنبش امت مسلمانان نسبت به ستمگران و سلطه‌جویان درآمده است. اقامه نماز جمعه وسیله‌ای برای گردهمایی مسلمانان در روز تعطیل و طرح مسائل مهم اجتماعی و بحث و گفتگو در باب کمبودهای رفاهی و تصمیم‌گیری‌های سیاسی و غیره است و در سال‌های اخیر و در ممالک آزاد شده اسلام که به سوی پیشرفت اقتصادی و حاکمیت سیاسی می‌روند کارایی بسیار داشته است. همچنین مسلمانان به واسطه مراسم گوناگونی چون اعیاد، تولد پیشوایان دینی، عاشورای حسینی و... در مساجد حضور می‌یابند و این وضعیت، ارتباط جمعی میان مسلمانان را تقویت و فرصت مناسبی برای روشننگری سیاسی و تنویر افکار عمومی مسلمانان را فراهم می‌سازد (Boisard, 1979: 436).

در حوزه کارکرد سیاسی مسجد از نقش تأثیرگذار اقامه نماز جماعت که به صورت همایش معنوی در طول شبانه‌روز چند بار با اجتماع مسلمانان شکل می‌گیرد نباید غافل شد. در یک تحلیل نهایی می‌توان گفت برگزاری نماز جماعت فضای مناسبی است تا راه

1. Marcel Andre Biosard
2. L' Humanisme de l' islam

نیکی و تقوا بر روی مسلمانان گشوده شود. تنویر افکار، ایجاد همبستگی نیروهای مسلمان بر محور دستورات الهی در زمینه‌های مختلف سیاسی - اجتماعی، عمده‌ترین عامل هدایت مردم برای حراست از سلامت جامعه و باز داشتن از ارتکاب معاصی است. یکی از جلوه‌های مهم کارکرد سیاسی مسجد از صدر اسلام تا به حال که در آن بروز و ظهور پیدا نموده و یکی از ظرفیت‌های بسیار مناسب مساجد نیز به شمار می‌رود برپایی انتخابات در آن است؛ چرا که انتخابات با مساجد از گذشته‌های دور تا به حال گره خورده است. حتی در صدر اسلام نیز بیعت با زمامداران و خلیفه مسلمین در مسجد انجام می‌گرفت و از این حیث مساجد توانسته‌اند این نکته مهم را به اثبات برسانند که توانایی و قابلیت نقش دهی به افکار عمومی جامعه در ایجاد فضایی مدنی در رقابتی سالم در میان کاندیداها دارند و با روحیه معنوی و سلامت نفسی که بر اهالی مساجد به‌ویژه متولیان و مدیران آن حاکم است می‌توانند سلامت عمومی انتخابات را نیز از این طریق تضمین کنند. البته حضور مسجد در عرصه انتخابات که توأم با بسیج میلیونی اجتماعی همراه با شادابی و طراوت بخشی به این امر مهم می‌باشد میسر و ممکن نمی‌شود مگر با تلاش مضاعف و گسترده ائمه جماعات و متولیان مساجد. چون نفس مشارکت فعالان مسجدی در امر برگزاری انتخابات بر اساس نیتی خالصانه و خدایی می‌باشد در نتیجه هر اقدامی که از ناحیه آن‌ها صورت می‌گیرد همراه با قداست خواهد بود و به شدت از رقابت ناسالم و انحرافی پرهیز می‌شود. انجام انتخابات در مساجد راهی برای ایجاد ارتباط سالم میان مردم و کاندیداها بوده و بستر معنوی مسجد باعث شکل‌گیری رابطه‌ای بدون انتقام‌گیری، دنیاطلبی و برتری جویی می‌شود و آرامش لازم را برای انتخاب کاندیدای اصلح مردم فراهم می‌کند. چرا که سخنرانان در دوره انتخابات در مساجد همواره با زبان و بیان کنترل شده‌ای با مردم صحبت می‌کنند و از این طریق با حضور قلب و آرامش لازم فضایی را ایجاد می‌کنند که باعث منحرف شدن از برنامه‌های سیاسی‌شان نشود.

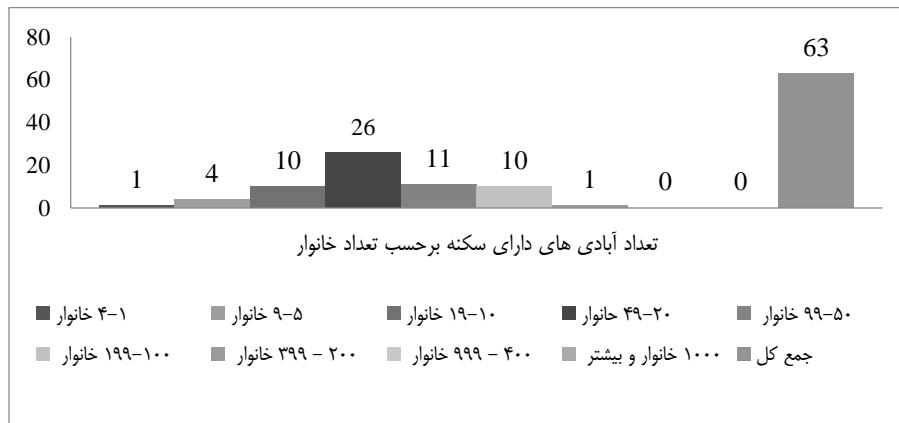
در این میان نباید از نقش خطیر و برجسته ائمه جماعات مساجد، علما و روحانیون در جهت‌دهی برای برگزاری انتخاباتی پرشور و تشویق و ترغیب در حضوری پرشکوه مردم پای صندوق‌های رأی و انتخاب کاندیداهایی اصلح و خیره غافل شد. در هر حرکتی که تاکنون، چه در قبل و چه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در سطح جامعه شکل گرفت آن جایی که مسجد و مسجدها میدان‌دار این حرکت‌ها بوده‌اند نتایج حاصل از این حضور پرشور، غالباً موفقیت‌آمیز و دشمن شکن بوده است و با توجه به این که مساجد خاستگاه انقلاب اسلامی به‌عنوان بزرگ‌ترین حرکت سیاسی در تاریخ معاصر ما هستند این اماکن دارای وظیفه‌ای خطیر و رسالتی بزرگ و نیز ادای مسئولیتی انقلابی عهده‌دار می‌باشند. همان طور که ملاحظه شد نقش مساجد در امور سیاسی بسیار مهم و حائز اهمیت بوده است؛ اما آن چه که در حال حاضر واجد اهمیت است بازنگری در خرده نقش‌های سیاسی مساجد و به سازی آن متناسب با ضرورت‌های زمانی می‌باشد. در این راستا مساجد باید در زمینه تشکلهای سیاسی فعال شوند و در این زمینه برنامه و طرح‌های مشخصی را دنبال نمایند.

مسجد با ایجاد روحیه انقلابی زمینه مساعدی برای شکل‌گیری نهضت‌های اسلامی بر ضد قدرت‌های ظالم به وجود آورده است. در صدر اسلام، حرکت گسترده و انقلابی پیامبر (ص) از مسجد هدایت و فرماندهی می‌شد. پس از آن نیز، حرکت‌ها و نهضت‌های آزادی‌بخش و مقدسی، همچون نهضت سربداران در قرن هشتم، نهضت تنباکو و جنبش مشروطه، از مسجدها ریشه گرفت. در طول تاریخ انقلاب اسلامی نیز مساجد محل ارشاد و هدایت نیروهای مؤمن و مخالف طاغوت بودند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با وجود همه‌ی دسیسه‌ها و حیل‌های گوناگون دشمنان داخلی و خارجی، مساجد در زمینه‌های مختلف بسیار فعال بودند؛ مانند برقراری نظم و امنیت (از راه ایجاد کمیته‌ها و انتظامات محلی و گشت شبانه)، جمع‌آوری کمک‌های نقدی و جنسی مردم، ارسال کمک‌های مردمی به جبهه‌های جنگ و خانواده‌های مستمند، تشکیل شرکت‌های تعاونی، برگزاری انتخابات، تشکیل کلاس‌های عقیدتی و معارف اسلامی، مبارزه با دسیسه‌ها و سم‌پاشی‌های گروهک‌ها و پس‌مانده‌های رژیم پهلوی، آموزش نظامی نیروهای مردمی و غیره. بخش شاهپوند به مرکزیت روستای چم پلک، یکی از بخش‌های سه‌گانه شهرستان دوره در استان لرستان ایران است و بر اساس سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰، جمعیت آن ۱۴/۸۲۴ نفر (۳/۵۰۹ خانوار) بوده است.

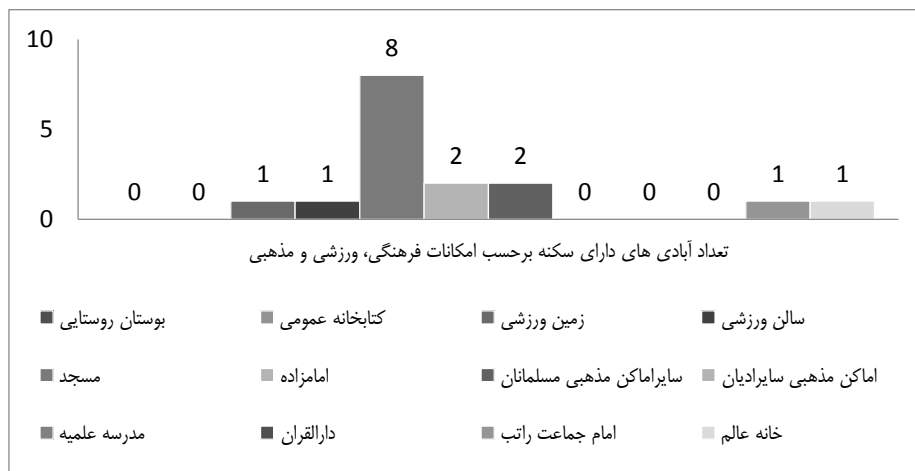

شکل ۴. روستاهای منطقه شاهپوند از لحاظ سکنه

بخش شاهپوند تنها بخش این شهرستان است که مرکز آن به شهر تبدیل نشده است. قبل از تشکیل شهرستان دوره، بخش شاهپوند از توابع شهرستان خرم‌آباد بود. این بخش با ۶۳ روستا در قالب دهستان‌های کشکان جنوبی و کشکان شمالی، مرز شهرستان با شهرستان‌های کوهدشت و دلفان است.

شکل ۵. خانوارهای روستایی منطقه شاهپوند

شکل ۶. تعداد روستاهای برخوردار از مسجد و سایر امکانات فرهنگی و مذهبی در منطقه شاهپوند

نتیجه‌گیری

حضرت امام خمینی ره در صحیفه در مورد کیفیت رأی دادن در انتخابات و ساماندهی این نوع مشارکت سیاسی این گونه نوشته‌اند: مردم در سراسر کشور در انتخاب فرد مورد نظر خود آزادند؛ و احدی حق تحمیل خود یا کاندیداهای گروه یا گروه‌ها را ندارد. هیچ مقامی و حزبی و گروهی و شخصی حق ندارد به دیگران که مخالف نظرشان هستند توهین کنند، یا خدای نخواستہ افشاگری نمایند؛ گرچه همه حق تبلیغات صحیح برای خود یا کاندیداهای خود یا دیگران را دارند و هیچ کس نمی‌تواند جلوگیری از این حق نماید؛ و البته لازم است تبلیغات موافق مقررات دولت باشد؛ و احدی شرعاً نمی‌تواند به کسی کورکورانه و بدون تحقیق رأی بدهد؛ و اگر در صلاحیت شخص یا اشخاصی تمام افراد و گروه‌ها نظر موافق داشتند ولی رأی دهنده تشخیصش بر خلاف همه آن‌ها بود، تبعیت از آن‌ها صحیح نیست و نزد خداوند مسئولیت دارد (Khomeini, 1982: 337). با توجه به این مهم بایستی با استفاده از ظرفیت‌های موجود به سمت ساماندهی انتخابات حرکت کرد که یکی از این ظرفیت‌ها مسجد است.

اگرچه، استفاده ایزاری در راستای منافع عده‌ای خاص از یک مکان عمومی مذهبی بدون دغدغه حمایت از حق و ارزش‌ها، همانند هرگونه استفاده ایزاری، امری ناپسند بوده، احتمال می‌رود آن ظرفیت‌های مثبت و مطلوب را نیز از دست داده، یاد آور مسجد ضرار در دوران پیامبر باشد؛ اما اگر مساجد در هر محله بتوانند مرکزی فعال، برای دفاع از حق و حقیقت و مبارزه با ظلم و فساد باشند، حتی اگر این دفاع از حقانیت و ارزش‌ها، به واسطه حمایت از شخص یا گروهی خاص باشد، باید گفت به مهم‌ترین اهداف مساجد دست یافته‌اند، نه این که از این امر به‌عنوان امری نقدی یاد کنیم. اگر معتقد باشیم که لازم است از مساجد به‌عنوان مکان‌هایی صرفاً جهت انجام امور مذهبی استفاده نمود و طرح مسائل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، دفاع از حق و ... به نوعی از بین برنده تقدس این مکان است، ناخودآگاه در دام نوعی سکولاریسم، یا به تعبیری جدایی دین از سیاست، افتاده‌ایم. دشمنان می‌کوشند مسجد و نماز جماعت را به محل صرف عبادت مبدل کنند تا هیچ ضرر و خطری از این ناحیه متوجه آن‌ها نباشد. در دوران انقلاب اسلامی ایران نیز، پس از محور اعتقادی و عبادی، پررنگ‌ترین و فعال‌ترین محور مساجد محور سیاست بود. رژیم‌های استعماری جهان نیز بیش از هر نهاد انقلابی دیگری از مسجد می‌ترسند؛ زیرا مسجد هم خانه‌ی خداست، هم مرکز تعلیم و تعلم قرآن و بحث و بررسی مسائل دینی. تأمل و تعمقی در نتایج انتخابات‌های مجلس و شورای شهر ادوار مختلف در بخش شاهپوند نشان می‌دهد که غالب مردم در انتخابات‌های محلی نه بر مبنای تحرک سیاسی و پویایی ساختار محلی با الهام از عنصر شناخت سیاسی بلکه غالباً بر مبنای احساسات محلی و تعارضات منطقه‌ای و طایفه‌گرایی و تصادفات انتخاباتی تصمیم گرفته و به همین دلیل بسیاری از نمایندگان ادوار لرستان عمری یک دوره‌ای داشته که نمونه بارز آن در مرکز لرستان پررنگ‌تر است. در واقع جغرافیای انتخابات در سکونتگاه‌های روستایی به طور کلی و به ویژه در سکونتگاه‌های روستایی بخش شاهپوند دارای مشخصات فرهنگی و جغرافیایی و قومیتی خاص خود است که در انتخابات مختلف نمود یافته است. مساجد سکونتگاه‌های روستایی این بخش در راستای ساماندهی مشارکت حداکثری و مهندسی جغرافیای انتخابات دارای کارکردهای چندگانه‌ای هستند که عبارت‌اند از: تربیت سیاسی روستائیان، تبیین و تشویق و ترغیب مردم برای مشارکت در انتخابات، برگزاری مناظرات سیاسی میان نمایندگان جناح‌های سیاسی و شفافیت و آگاهی بخشی به ساکنان. نگاهی به آمارها نشان می‌دهد که از مجموع ۶۳ روستای بخش شاهپوند فقط ۸ روستا دارای مسجد هستند و در نتیجه یکی از دلایل اینکه انتخابات در این منطقه از ساماندهی مطلوبی برخوردار نیست ضعف نهاد و جایگاه مسجد در سطح سکونتگاه‌های روستایی این منطقه است.

References

- Ansari, A. (1996). Participation and role of rural culture values in development. *Quarterly of the Faculty of Literature & Humanities (University of Isfahan)*, 8, 1 - 11. (In Persian)
- Bagheri, M., Zamani, A., & Zamani, M. (2016). Reviewing and evaluating the evolution of national divisions in Iran (with emphasis on the role of national divisions in the pattern of urban change patterns in Iran). *Quarterly journal of political science. Law and jurisprudence*. 2/1 (2), 89-104 (In Persian).
- Boisard, M. A. (1979). *L'humanisme de l'Islam*. Paris: A. Michel. 436 pages.

- Bahrami, M., & Fazeli Nashili, H. (2016). An overview of the archaeological condition of the Khorramabad Valley during the Neolithic and Copper and Stone periods. *Quarterly journal of Iranian archaeological research*, 10, 27- 46. (In Persian).
- Pourmohammadi, M. R., & Koushneh, R. (2013). Evaluation and Analysis of Urban Public Spaces Using the Topsis Model (Case Study: Tabriz City). *Quarterly Journal of Urban and Regional Studies*, 17, 37- 52. (In Persian)
- Hor, S. H. (2015). The role of the mosque in the development and growth of Islamic culture and civilization. *Journal of Quran and Etrat*, 1 (1), 27-59. (In Persian)
- Rafiean, M., Ajilian Momtaz, S., & Shiripour, M. (2014). Planning Approach for Urban Planning (Case Study: Sabzevar, Golestan Neighborhood). *Quarterly Journal of Geographical Research Urban Planning*, 3 (2), 277- 302. (In Persian)
- Sajjadi, J., jangi, H., & Safa Moghadam, F. (2010). Changing the Elements of Islamic Cities in the Transition to Modern Urbanism. *Geographic Thesaurus*, 8, 63-88. (In Persian)
- Sajasi qeidari, H., Pourtaheri, M., Sadeghi, V., & Hosseini, S. M. H. (2016). Analysis of the Relationship between Clanholding of Local Communities and Political Development in Electoral Conditions (Case Study: Noorabad Mamsani County). *Geography and Regional Development Quarterly*, 26, 19- 46. (In Persian)
- Sarvar, R., & Ismail Zadeh, H. (2007). Land use planning. The prerequisite for social justice (An introduction to the role of land administration in achieving social justice and sustainable development). *Geographic Quarterly Territory*, 14, 75-88. (In Persian)
- Salimi Sobhan, M. R., Yari, M., & Heidari, J. (2015). Crime prevention approach through environmental design and passive urban crime centers. *Journal of Information and Criminal Investigations*, 10 (3), 35- 62. (In Persian)
- Khomeini, S. R. (1982). *Sahifeh Noor*, Tehran: Institute for the Setting up and Publication of Imam Khomeini Works, Vol. 18, p. 39.
- Zarrabi, A. (2000). The role and function of the mosque in education. *Knowledge Quarterly*, 33, 61-75. (In Persian)
- Abedi Jafari, H., Jafari, M. S., Shobiri, N. S., Fakhrian Najafi Kashani, M., Shams, R., & Arabs, N. (2005). Designing an optimal model for the operation and management of mosques as a voluntary religious organization. *Mesbah Quarterly*, 60, 73-126. (In Persian)
- Abdolmaleki, H., Soleimani Sassani, M., & Naderi, A. (2014). Look at the kind of look at the institution of the mosque in the cultural policies of the Islamic Republic of Iran. *Socio-cultural strategy quarterly*, 11, 7- 32. (in Persian)
- Ali Beigi, A., & Golabi, S. (2013). Analysis of the Participation Rate of Rural Women in Falavarjan County in Cooperatives: Application of the Participation Ladder of Shri Arnestin. *Journal of Women and Society*, 40 (4), 21- 44. (In Persian)
- Alinaghi, A. (1998). Scientific Dialogue: Local Councils through Negation and Proof. *Strategic Studies Quarterly*, 1, 7- 25. (In Persian)
- Ghaffari, Gh. R. (2001). Government and Social Participation of Villagers in Developing Countries; Emphasizing Iran. *Quarterly Journal of Agricultural Economics and Development*, 35, 257-285. (In Persian)
- Foladi, M. (2015). Political participation; effects and works. *Knowledge Quarterly*, 212, 121 - 132. (In Persian)
- Kaviani Rad, M. (2007). Geography of the election. *Strategic Studies Quarterly*, 37, 481- 506. (In Persian)
- Latifi, Gh., & Ahmadi, H. S. (2010). Participatory citizenship and urbanism. *Quarterly journal of the Social Sciences Month*, 36, 55- 63. (In Persian)
- Motiee Langroudi, S.H., Faraji Sabokbar, H. A., Ghadiri Masoom, M., & Bakhshi, Z. (2017). Spatial Analysis of Distribution of Rural Settlements of Sabzevar-Neyshabur Based on Existing Ecological Resources. *Quarterly journal of human geography*, 1 (49), 227-242. (In Persian)

- Mosque institute. (2003). the works of the mosque. *Journal of missionaries*, 44, 112-118. (In Persian)
- Hashemi, A. (2003). Development Plan in Lorestan Province in 2013. *Social Development Quarterly*, 4 (7), 129 – 147. (In Persian)
- Iranian Statistics Center website, (2018). The census results of 2016, Retrieved 2018, Dec. 15, from <https://www.amar.org.ir>.
- Mashregh News website, (2018). What do polls say about Rohani's votes?, Retrieved 2018, Dec. 17, from <https://www.mashreghnews.ir>
- Chegeni city government website, (2018). Geographical location of Chegeni. Retrieved 2018, Dec. 17, from <http://dooreh-gov.ir>

How to cite this article:

Lotfi, H. (2018). Role of mosques in organizing political participation in Elections (provide a model for maximum participation and engineering the geography of the elections in rural settlements of Shahivand district of Lorestan). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13 (3), 697-714.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_545180_en.html

Role of mosques in organizing political participation in Elections (provide a model for maximum participation and engineering the geography of the elections in rural settlements of Shahivand district of Lorestan)

Heidar Lotfi *

Associate Professor, Dep. of Geography, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran

Received: 17/01/2018

Accepted: 19/11/2018

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

One of the most important aspects of planning for rural settlements Is Organizing political participation of villagers in the elections That Has enjoyed of great importance too. A rural village basket of 18 million votes and a parity of 90% have been the largest and most effective voting basket for President's appointment: Villagers with more than 17 million votes in the 2013 elections played the most important role in determining the president. Undoubtedly the geography of the elections in rural settlements it has its own characteristics. The main question of this article is that what role do rural mosques play in organizing maximum participation and geographic engineering of elections? In the rural settlements of Shahivand district of Lorestan? City of Dooreh with an area of about 1,800 square kilometers, including 3 sections (Central, Visian and Shahivand), 6 districts (Dooreh, Tashken, North Kashgan, South Kashgan, Visian and Shoorab) 202 villages Is located at 1200 meters above sea level and has a population of about 42,000 people. This city Connected From the north to the cities of the seseleh and Delfan, from the south to Poldokhtar, from the east to Khorramabad and from the west to Kuhdasht.

Methodology

This article will try Using a combination of library methods as well as past election statistics analysis in this section To be paid Analyze and explain the role of rural mosques In organizing political participation in the election In order to provide a model for maximum participation and engineering geography of the election In rural settlements of Shahivand district of Lorestan.

Results and Discussion

Reflecting on the outcome of the parliamentary and municipal elections in different periods in the Shahivand district Shows that The majority of people in local elections are not based on the political dynamics and local structure dynamics Inspired by the element of political recognition But rather often decided based on local feelings and regional conflicts, clanism and electoral accidents and for this reason Many of the representatives of Lorestan era have had a life course Its prominent example is highlighted in the center of Lorestan. Various forms of political participation in the Shahivand

1. Passive
2. Voters
3. Fighters

Mosque of rural settlements in this section In order to organize the maximum participation and engineering geography of the election it has many functions that include:

*Corresponding Author:

Email: d.lotfi.garmsar023@gmail.com

The political education of the villagers, the explanation and encouragement of people to participate in the elections, conducting political debates between representatives of political parties and transparency and awareness of the residents. A look at the statistics shows that of the 63 villages in Shahivand district, only 8 villages have mosques and as a result, one of the reasons is that the elections in this area are not well-organized is the weakness of the mosque and the location of the mosque on the level of settlements in the area.

Conclusion

In general, the geography of elections in rural settlements and especially in the rural settlements of the Shahivand district has its own cultural, geographic and ethnic characteristics that have been featured in various elections. Rural Settlement Mosques This section has multiple functions in order to organize maximum participation and engineering geography of the election that includes: Political education of villagers, Explaining and encouraging people to participate in the elections, conducting political debates between representatives of political parties and transparency and awareness of the residents.

Key words: Rural mosques, organizing political participation, maximum participation, Election geography, rural settlements, shahivand district.